

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕХОДУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХ РОЗВИТКУ

Традиційно, основою розвитку господарюючих суб'єктів було зниження витрат виробництва і збуту, а основною формою конкуренції була цінова. Однак з переходом до постіндустріальної економіки, яка формується у економічно розвинених країнах, забезпечити виживання і розвиток на ринку тільки за рахунок цих факторів уже неможливо, звичайно, якщо не вдовольнитися роллю сировинного приросту світових економічних лідерів та джерела дешевої робочої сили для них.

Входження на рівні у співтовариство цивілізованих країн можливе лише на умовах рівності економічного розвитку та стандартів якості життя. А досягти цього, як переконливо свідчить світовий досвід, можна лише шляхом інноваційного розвитку, з опорою на інтелект, комерціалізацію новітніх досягнень у галузі науки і техніки, інформаційні технології, високий рівень добробуту населення, демократизацію усіх сфер життєдіяльності суспільства. Лише цим шляхом і ніяким іншим, можна „ввійти в Європу”, до чого, як показали останні події в Україні, прагне більша частина нашого народу.

Цієї мети не можна досягти засобами, що були досить дієвими у минулому, але зараз безнадійно застаріли: „навести порядок”, „справедливо розподілити чи перерозподілити майно і засоби виробництва”, „посилити контроль” і т.п. За рахунок цих заходів можна забезпечити тільки відносну стабільність на досить низькому рівні соціально-економічного розвитку.

Результативний стрибок через прірву яка розширюється на бік країн, що йдуть у руслі розвитку світової цивілізації, можна забезпечити лише шляхом безупинного пошуку і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу господарюючих суб'єктів у мінливих умовах зовнішнього

середовища, що пов'язано з постійним і неухильним оновленням асортименту продукції і технологій виробництва, удосконаленням системи управління виробництвом і збутом.

Для цього потрібно задати загальні, такі, що тривалий час не будуть змінюватися (тобто, концептуальні) правила гри, рівні для усіх суб'єктів ринкової діяльності, і забезпечити їх неухильне виконання. При цьому окремі господарюючі суб'єкти повинні мати певну свободу дій, звичайно, у межах існуючого законодавства. Оперативне регулювання макроекономічних процесів повинне забезпечуватися переважно економічними важелями. Окрім того, однією з головних умов реалізації потенціалу підприємств, галузей та країн у цілому є забезпечення розвитку творчого і професійного потенціалу окремих осіб: робітників, фахівців, менеджерів, власників тощо. Для цього потрібні певні позитивні морально-етичні устої, які сприймаються переважною більшістю суспільства. Світовий досвід переконливо свідчить, що чим вищі морально-етичні устої суспільства, тим толерантніше воно буде відноситися до розвитку індивідуальних можливостей кожної особи, тим вищими будуть соціально-економічні параметри суспільства у цілому, а значить і окремих його членів.

Слід зазначити, що у питаннях орієнтації економіки на інноваційний шлях розвитку світовим співтовариством, насамперед економічно розвиненими країнами, накопичено значний досвід. Однак пряме його перенесення на вітчизняний ґрунт, без відповідної адаптації лише дискредитує саму ідею інноваційного прискорення. Окрім того, той хто доганяє завжди знаходиться у гіршому стані, а розрив з лідерами у багатьох галузях є надто значний, щоб його можна було подолати у прийнятні терміни (якщо це можливо взагалі, наприклад, для комп'ютерної техніки, легкових автомобілів, багатьох видів побутової техніки тощо).

Але є інший „обхідний” шлях, який передбачає пошук і реалізацію наявних, все ще досить значних у окремих галузях відносних переваг,

зайняття і посилення провідних позицій у тих сферах діяльності, де для цього є достатні умови (аерокосмічна галузь, розробка комп'ютерних програм, медицина, військова техніка і т.п.).

З цією метою автором проведено дослідження метою яких було виявлення і аналіз особливостей переходу вітчизняних підприємств на інноваційний шлях розвитку на ринкових засадах. Серед головних, які потребують обов'язкового урахування при виборі траєкторій інноваційного розвитку, було виділено наступні:

1. Постійні, часто непередбачувані, зміни умов господарювання обумовлюють необхідність високої оперативності проведення робіт з аналізу ринку, планування і організації виробництва на базі результатів аналізу.

2. Зміни ситуації на ринку потребують прогнозування кількох можливих альтернативних варіантів (сценаріїв) розвитку подій і розробки відповідних їм адаптаційних стратегій поведінки на ринку.

3. Скрутний фінансовий стан більшості вітчизняних підприємств обмежує розміри коштів, які вони можуть дозволити собі виділити на пошук (формування) цільових ринків, тобто розміри інвестицій у формування цільових ринків на основі інновацій.

4. Для виходу із кризи підприємства повинні орієнтуватися на виробництво і реалізацію нової продукції, яка з високим ступенем ймовірності знайде собі споживача. Причому для невеликих і середніх підприємств пошук такого споживача і розробку для нього продукції слід вести шляхом виділення ніш ринку. Ніші ринку розглядаються як відносно вузькі галузі господарської діяльності обійдені увагою конкурентів, орієнтовані на задоволення специфічних запитів споживачів, де підприємство зможе у повному ступені реалізувати свої переваги і нівелювати недоліки.

5. Оскільки повноцінно вести конкурентну боротьбу більшість вітчизняних підприємств поки що не можуть, то доцільно її уникати шляхом своєчасної переорієнтації своєї діяльності на інші ніші ринку.

6. Слід використовувати структурну трансформацію економіки і ринкові можливості, які відкриваються у зв'язку з цим, для своєчасної переорієнтації напрямків господарської діяльності підприємства.

7. Високий ризик, пов'язаний з розробкою і виведенням на ринок нових товарів, ставить високі вимоги до якості робіт з визначення цільових ринків (сегментів чи ніш ринку), вимагає всебічного урахування різноспрямованого впливу чинників ризику, з тим, щоб у максимальному ступені забезпечити себе від невдач, чи крайньою мірою, звести можливі їх наслідки до мінімуму.

8. При аналізі альтернативних варіантів інноваційного розвитку обов'язково слід ураховувати як можливості самого підприємства (його інноваційний, виробничо-збутовий, фінансовий потенціал), так і можливості енергетичної і сировинної бази України, і вибирати із можливих альтернатив ті варіанти, які забезпечені переважно місцевою сировиною.

9. Необхідність проведення значних обсягів різнопланових робіт (переважно аналітичного характеру) у стиснені терміни і з мінімальними витратами, але з високими вимогами до їх якості, потребує наявності формалізованих (у ідеалі формальних) процедур їх виконання, щоб можна було б використати комп'ютерні інформаційні системи і технології обробки інформації.

10. Альтернативний характер вибору цільових ринків (їх сегментів чи ніш) для реалізації варіантів розвитку, необхідність урахування значної кількості чинників впливу, наявність цілого ряду різнопланових критеріїв їх оцінки потребує єдиної методики і критеріальної бази, для того, щоб цілеспрямовано вести пошук і обґрунтовано приймати рішення про роботу на певних цільових ринках, враховуючи при цьому весь комплекс різноспрямованих чинників, у тому числі в умовах неповної визначеності.

Ігнорування перерахованих особливостей може стати причиною помилок при пошуку (формуванні) цільових ринків для інноваційного

розвитку підприємств, які можуть привести до наступних несприятливих наслідків.

1. Виготовлення продукції яка не відповідає вимогам ринку (запитам споживачів). Проявляється у двох видах:

- продукція на момент початку просування на ринок не відповідає вимогам споживачів, тоді як на час прийняття рішення про її розробку і виробництво вона повністю відповідала їм (часові невідповідності);

- продукція, яка реалізується на одних ринках чи їх сегментах, при спробі просувати її на інші не сприймається споживачами (просторові невідповідності).

2. Перевиробництва товарів (унаслідок завищеної оцінки місткості ринку чи його сегментів).

3. Відмови від виробництва товарів, які могли б знайти попит на ринку (не використання реально існуючих чи потенційних ринкових можливостей).

Несприятливі наслідки першого чи другого виду є очевидними, тоді як наслідки третього виду менш очевидні, але можуть принести не менш значні збитки, які проявляються у вигляді втраченого зиску.

Таким чином, успіх переходу вітчизняних підприємств на інноваційний шлях розвитку значною мірою залежить від точності пошуку (формування) цільових ринків (їх сегментів чи ніш) для впровадження інновацій, де в найбільшій мірі зможуть проявитися їх порівняльні переваги в існуючих економічних умовах, з урахуванням можливих перспектив їх розвитку. Необхідність цього спричинена надто високою ціною можливої помилки, яка може бути допущеною на даному етапі підготовки до виробництва і реалізації продукції, і яка багатократно зростаючи, при послідовному проходженні усіх стадій прийняття рішень, аж до планування фінансової і виробничої діяльності підприємства, може визвати абсолютно неадекватну реакцію на ринкову ситуацію, з усіма наслідками, що витікають з цього.